

แนะนำโบราณสถาน

วังพระยาเมืองหนองจิก

* ประพันธ์ วิเศษรัฐกรรม

ครั้งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แบ่งปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง เมืองหนองจิกได้ยกฐานะขึ้นเป็นหัวเมือง 1 ใน 7 นั้นด้วย^๑ แต่เดิมนั้นเมืองหนองจิกตั้งอยู่ที่ ตำบลคลองใหม่ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี เพิ่ง ย้ายมาตั้งที่ตำบลคูยง อำเภอหนองจิกในสมัยพระยา วิเชียรภักดีศรีสงคราม (เกลียง) เป็นพระยาเมือง หนองจิก^๒ สมัยนั้นวังหนองจิกก็ยังมีได้สร้าง แม้ แต่ในสมัยพระยาเพชรภักดีบาล (มิ่ง โรจนหัสดีนทร์) ขุนพิทักษ์เขตต์บัน (กึ่ง ณ สงขลา) หรือสมัย พระยามุจลินทร์สรภักฐาน นคโรปกการสุนทรภิจ- มหิสรราชภักดี (ทัต ณ สงขลา)^๓ พระยาเมือง หนองจิก คนต่อๆ มากมีได้สร้างวังเป็นของตนเอง ให้ปรากฏเป็นที่แน่ชัด จนกระทั่งถึงสมัยพระยา เพชรภักดีบาลนฤเบศวาปีเขตต์มุจลินทร์ นฤบดีนทร์- สวามิภักดี (พ่วง ณ สงขลา) พระยาเมืองหนอง

จิกคนสุดท้าย^๔ จึงได้สร้างวังขึ้น

พระยาเพชรภักดีบาลฯ (พ่วง) เดิมฝึกราชการอยู่ บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา ในตำแหน่งมหาดเล็กรายงาน เทียบ กับสมัยนี้คือ ตำแหน่งปลัดอำเภอนั่นเอง เงินเดือนที่ได้รับ โนสมัยนั้น 40 บาทต่อเดือน ต่อจากนั้นได้เป็นหลวง อุดม ผู้ช่วยราชการเมืองสงขลาอยู่ระยะหนึ่ง รัชสมัยพระ บาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตำแหน่งพระยาเมือง หนองจิกว่างลง หลวงอุดมจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นพระยา เพชรภักดีบาลฯ ปกครองเมืองหนองจิกตั้งแต่นั้นมา เล่า สืบต่อกันมาว่าเมื่อแรกที่พระยาเพชรภักดีบาลฯ มาเป็นพระ ยาเมืองหนองจิกใหม่ ๆ ตาขุนโหรซึ่งเป็นโหรประจำ เมืองสงขลาได้ติดตามมาส่งด้วย เมื่อพากันเดินสำรวจดู ที่ทางเมืองหนองจิกแล้ว ตาขุนโหรได้ใช้หลักไม้ปักไว้ที่ บริเวณแห่งหนึ่ง (ซึ่งเป็นที่ตั้งของวังพระยาเมืองหนองจิก ปัจจุบันนี้) และแนะนำให้สร้างวังไว้สำหรับเป็นที่อยู่ของ พระยาเมืองหนองจิก

๑. หัวเมือง 7 หัวเมืองมี : 1. เมืองปัตตานี 2. เมืองหนองจิก 3. เมืองยะรัง 4. เมืองสาขบุรี 5. เมืองรามันห์ 6. เมืองยะลา 7. เมืองระแงะ

๒. พระมุจลินทร์โมลี, ประวัติวัดมุจลินทวาปี (ปัตตานี : โรงพิมพ์เซาดารา, 2518) หน้า 3

๓. จากประวัติเมืองหนองจิก ของท้าวการอำเภอเมืองหนองจิก

๔. ถัดจากสมัยพระยาเพชรภักดีบาลฯ ไปแล้ว มีการแบ่งหัวเมืองออกเป็นมณฑล เมืองหนองจิกยกฐานะเป็นอำเภอ มีหลวง เทพอาญา (ปลอด กาพนิต) เป็นนายอำเภอคนแรก

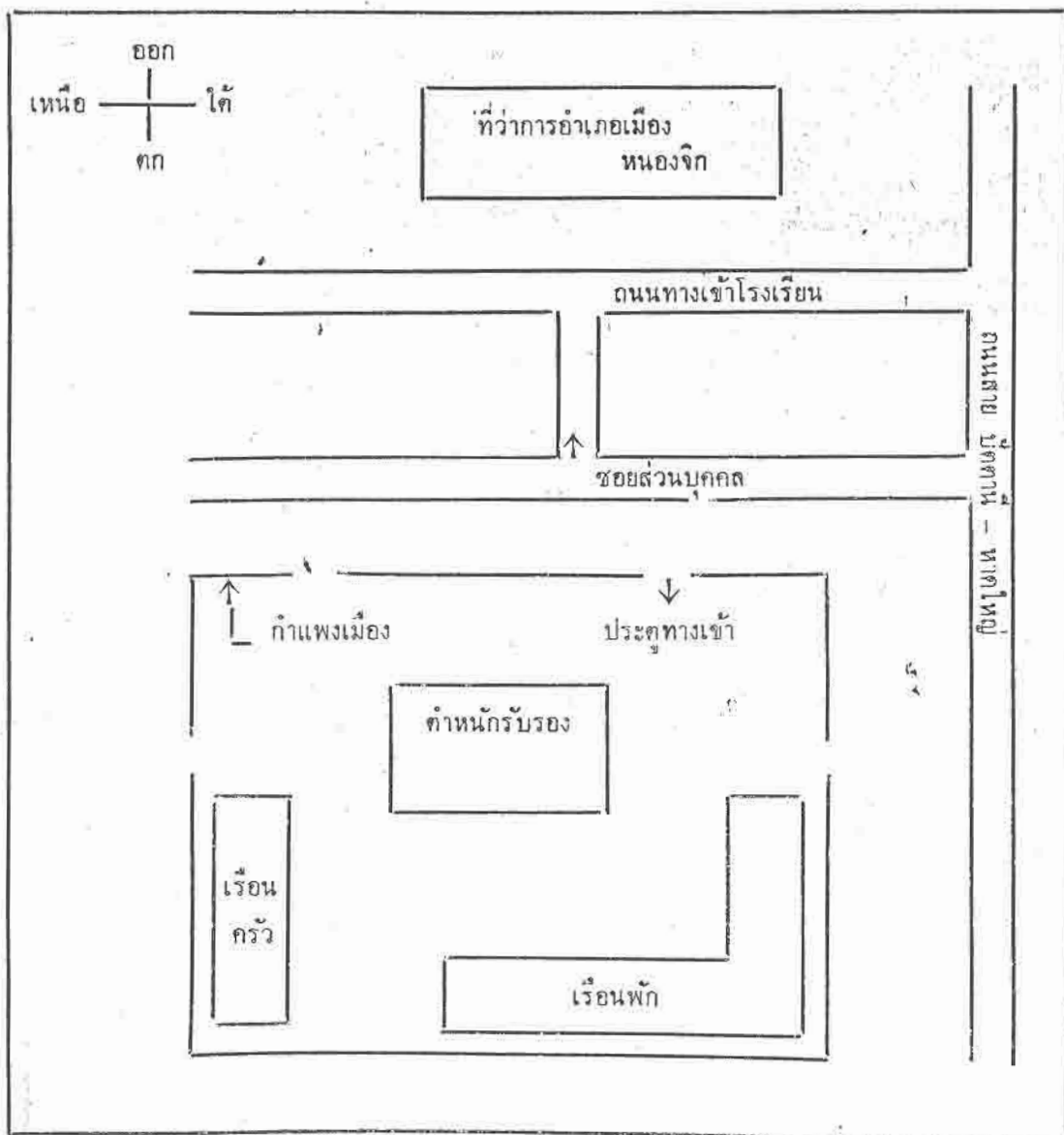

แรกที่เดียวพระยาเพชรภิบาลฯ ได้สร้างเป็นบ้านเล็ก ๆ อยู่ในที่ซึ่งตาขุนโหรแนะนำก่อน ต่อมาด้วยความดีของพระยาเพชรภิบาลฯ อันประกอบด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือทุกข์สุขต่อชาวเมืองหนองจิก ชาวเมืองหนองจิกจึงเกิดศรัทธาในตัวพระยาเพชรภิบาลฯ และช่วยกันสร้างวังให้จนกระทั่งแล้วเสร็จ วัง—พระยาเมืองหนองจิกในครั้งนั้นรุ่งเรืองมาก นอกจากเป็นที่พักของพระยาเมืองหนองจิก พระยาเพชรภิบาลฯ ยังใช้เป็นที่พักต้อนรับแขกเมืองด้วย อาทิเช่น สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาคำรงราชานุภาพ และเจ้าพระยาอมราชศักดิ์เคยเสด็จมาประทับค้างแรมที่วัง พระยาหนองจิกนั้นแล้วเช่นกัน อับดุลย์ กเคร์ (กาเคร์) เจ้าเมืองตานีได้ติดต่อกับพระยาเพชรภิบาลฯ อยู่เสมออย่างใกล้ชิด ก็ได้มาอยู่ที่วังพระยาเมืองหนองจิกเป็นเวลาครั้งละนานวัน^๑

วังพระยาเมืองหนองจิก ในครั้งนั้น เป็นที่รู้จัก ของ

ชนทั่วไป ตัววังมีกำแพงรายล้อมทั้ง 4 ด้าน กำแพงสร้างด้วยอิฐฉาบปูน มีประตูกว้าง 4 ประตู ด้านหน้าวังมีทางเข้า 2 ประตู ด้านข้างซ้าย—ขวาก็มีประตู 1 ประตู เมื่อเข้าไปทางประตูด้านหน้าก็จะพบตำหนัก ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อรับรองแขกเมืองตั้งเป็นสง่าอยู่ ถัดไปทางด้านเหนือของตำหนัก เป็นเรือนพักสร้างเป็นแนวยาวติดกับกำแพง วังเรือนพักดังกล่าวนี้สำหรับพระยาเพชรภิบาลฯ และหมู่ญาติใช้เป็นที่พักทั้งสิ้น ส่วนทางทิศใต้ของตำหนัก เป็นเรือนครัวสร้างติดกับกำแพงวังเช่นกัน (ดูแผนผังประกอบ) ตัวตำหนักรับรองแขกเมือง ตัวเรือนพักหรือครัวเรือนครัวก็ตามสังเกตดูด้วย สร้างแบบสมัยใหม่ แล้วทั้งฐานของตัวเรือนก่อด้วยอิฐยกสูงขึ้นเหนือพื้นดิน จากนั้นเป็นตัวเรือนซึ่งสร้างด้วยไม้ ใช้ลวดลายกลึง และสลักแบบไทยอย่างง่าย ๆ โดยสร้างเป็นเรือนชั้นเดียว

๑. จากการสัมภาษณ์ คุณนายสายหยุด ณ ระนอง ธิดาของพระยาเพชรภิบาลฯ

พระยาเพชรภิบาลฯ มีภรรยา บุตรและธิดามาก สภาพความเป็น อยู่ภายในวังจึงมี ลักษณะ ครอบครัวยิ่งใหญ่ โดยมีพระยาเพชรภิบาลฯ เป็นหัวหน้าครอบครัว ปกครองดูแลบรรดาญาติและคนใช้ทั้งหมด อาหารการกิน เรือนครัวจะเป็นฝ่ายทำแล้วแจกจ่ายไปยังเรือนพัก ญาติพี่น้องที่มีบ้านอยู่นอกกำแพงวังก็นำอาหารกินตามเวลาที่กำหนด บรรดาญาติพี่น้องของพระยาเพชรภิบาลฯ ร่วมกันกินอยู่ และร่วมกันทำมาหากิน เล่ากันว่า ในครั้งนั้นพระยาเพชรภิบาลเลี้ยงม้าและวัวไว้เป็นจำนวน

มาก ทั้งมีคุณชั้น ผู้เป็นพี่ร่วมมารดาเดียวกันเป็นผู้ควบคุมดูแล แต่ภายหลังเมื่อคุณชั้นเสียชีวิต และถึงแก่กรรม ม้าและวัวขาดผู้ดูแลจึงสูญหายหมด

โดยปกติพระยาเพชรภิบาลฯ เป็นผู้มีอัธยาศัยดี ใจเย็น ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ใครประสงค์จะให้ช่วยเหลืออะไร หรือขออะไร พระยาเมืองหนองจิกคนนี้เป็นช่วยเหลือและยกให้หมด มารยะหลังพระยาเพชรภิบาลฯป่วย เป็นโรคประสาธ มีอาการเรื้อรังมาช้านาน แม้กรมหลวง หลวงพิษณุโลก ได้เรียก ประชุมแพทย์ และนำไปรักษา

เมืองหลวง ก็ไม่อาจเยียวยาให้หายได้ พระยาเพชรภินาส จึงถึงแก่อนิจกรรมเมื่ออายุประมาณ 60 ปีเศษ ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว^๑

หลังจากพระยาเพชรภินาสฯ ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว วังพระยาเมืองหนองจิกจึงขาดผู้ดูแล บรรดาญาติพี่น้องของพระยาเพชรภินาสฯ ต่างแยกย้ายกันไปอยู่ที่อื่นหมด ปัจจุบันนี้วังพระยาเมืองหนองจิกเป็นกรรมสิทธิ์ของคุณนาย ละไม ณ สงขลา แต่มอบให้คุณครูเพียบ ณ สงขลา เป็นผู้ดูแลปลูกบ้านอาศัยอยู่ในวัง

สภาพของวังพระยาเมืองหนองจิกปัจจุบันนี้ทรุดโทรมมาก กำแพงวังบางส่วนปรักหักพัง กำหนักรับรองแขกเมืองถูกรื้อถอน คงเหลือแต่ฐานเนินดินปรากฏไว้ให้เห็น (ซึ่งลูกหลานชั้นหลังได้สร้างศาลพระภูมิไว้แทน) เรือนครัวตัวเรือนปรักหักพังหมดแล้ว เหลือแต่บันไดทางขึ้น ก่อด้วยอิฐฉาบปูนเรียงกันเป็นชั้น ๆ 4-5 ชั้น ส่วนเรือนพักนั้นบางส่วนยังคงสภาพดีอยู่ บางส่วนก็มีการต่อเติมซ่อมแซมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากแล้ว สำหรับสิ่งของมีค่าในวังพระยาเมืองหนองจิกนั้นก็มีมาก อาทิเช่น หม้อโบราณลายมังกรห้าเล็บ ชั้นตาศร ซึ่งทำด้วยทองเหลืองล้วน ได้ะเท้าสิงห์ และจดหมายเหตุต่าง ๆ มากมาย แต่ที่ปรากฏอยู่ในวัง มีบันใหญ่ 1 กระบอก^๒ ใ้ลงลายมังกรอาบนํ้าฯ ฯลฯ ทั้งนี้สิ่งของต่าง ๆ ในวังมีน้อยมาก เพราะบรรดาลูกหลานของพระยาเพชรภินาสฯ ได้แบ่งปันกันไปครอบครองหมดแล้ว

คนส่วนใหญ่มักรู้จักเมืองหนองจิก แต่ไม่ค่อยได้ยินหรือได้เห็นวังพระยาเมืองหนองจิก หากทำผู้อ่านผ่านไปอำเภอหนองจิก เริ่มต้นจากที่ทำการอำเภอเมืองหนองจิก จะมีซอยเล็ก ๆ ทางด้านขวามือ (ทิศตะวันตก) เดินตรงไปประมาณ 500 เมตร ก็จะพบวังพระยาเมืองหนองจิก หรือถ้าผ่านที่ทำการอำเภอหนองจิกไปตามถนนใหญ่ สายบัตตาน-หาดใหญ่จะมีซอยเล็ก ๆ ตัดผ่านหน้าวังพระยาเมืองหนองจิกพอดี ซึ่งท่านอาจสอบถามชาวบ้านแถวนั้นก็ได้ ทุกคนรู้จักวังพระยาเมืองหนองจิกดี สมัยนั้นทุกคนมุ่งมองแต่สิ่งทีศวิไลซ์ นิยมชมชอบแสวงหาและสิ่งแห่งความเจริญ ท่านลองหันมามองในแง่มุมกลับบ้าง แวะไปชมวังพระยาเมืองหนองจิกของเก่าของซึ่งนับวันจะเสื่อมสลาย แต่เป็นสิ่งที่แปลกและใหม่ในสมัยก่อน แล้วหาคำตอบเอาจากตัวท่านเองว่า แวะไปชมวังพระยาเมืองหนองจิกแล้วท่านได้อะไรบ้าง □

ขอขอบคุณผู้ให้การสัมภาษณ์

คุณนาย สายหยุด	ณ ระนอง
คุณครู เพียบ	ณ สงขลา

และขอขอบคุณผู้ร่วมการสัมภาษณ์

คุณ สวัสดิ์	เหมือนเกิด
หม่อมหลวง เอ็ม	มนตรีกุล

๑. ศพของพระยาเพชรภินาสฯ เก็บไว้ในบริเวณหลังท่าการอำเภอเมืองหนองจิก 1 บึงพระราชทานเพลิงศพ
๒. บันใหญ่อีกกระบอกหนึ่งพระยาสุจริต อธิบดีหัวหน้าศาลบัตตานเป็นผู้นำไป